

3.1 บริษัทยาสูบและส่วนแบ่งการตลาด

โรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง เป็นผู้ผลิตบุหรี่ซิการ์รายเดียวในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2482 และในปี พ.ศ.2536 มีสัดส่วนการตลาดถึง 87%¹ และลดลงมาเป็น 78.9% ในปีพ.ศ.2550² นอกนั้นเป็นส่วนแบ่งการตลาดของบริษัทข้ามชาติเช่น

- ❖ บริษัท ฟิลลิป มอริส (ไทยแลนด์) จำกัด (มีส่วนแบ่งการตลาด ประมาณ 20 %)
- ❖ บริษัท บริติชอเมริกัน โทแบคโค (ประเทศไทย) จำกัด
- ❖ บริษัท เจ.ที. อินเตอร์เนชันแนล จำกัด
- ❖ บริษัท ดี.อี.เอส มาร์เก็ตติ้ง จำกัด
- ❖ บริษัท โอเรียนท์ แอนด์ เอท แอปพิเนซ ชิการ์เรต จำกัด
- ❖ บริษัท โกลด์ ซอส อินเตอร์เนชันแนล จำกัด เป็นต้น

แนวโน้มส่วนแบ่งการตลาดของบริษัทนำเข้ามีแนวโน้มที่ดีขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้เกิดจากความนิยมในบุหรี่ต่างประเทศและแบรนด์ที่มีความนิยมมากกว่า³ รวมถึงการที่ราคาบุหรี่ที่ผลิตโดยโรงงานยาสูบกับบุหรือนำเข้าไม่แตกต่างกันมากเนื่องจากภาษีศุลกากรที่ต่ำมาก เนื่องมาจากสาเหตุต่างๆ รวมถึงการแจ้งราคานำเข้าที่ต่ำซึ่งส่วนใหญ่ไม่สามารถตรวจสอบข้อมูลราคานำเข้าที่แท้จริงได้ และผลจากการเจรจาทางการค้าระหว่างประเทศ เช่น

- การเปิดเขตการค้าเสรีอาเซียนหรืออาฟต้า (AFTA, ASEAN Free Trade Area) ทำให้ภาษีนำเข้าลดเหลือ 5% ตั้งแต่ปี 2546 และจะลดลงเหลือ 0% ในปีพ.ศ.2553

- การเจรจาการค้าทวิภาคีระหว่างไทย-อินเดีย ไทยลดอัตราภาษีนำเข้าบุหรี่ (22.5% และยาสูบ (60%) ที่ผลิตในอินเดียจาก เป็น 0% ในปี พ.ศ.2549

¹ WHO. Tobacco Control Country Profiles 2001. cited in Vatheesatogkit P., et al. Status of Tobacco Use and its Control: Thailand Report Card. SEATCA. May 2008.

² ข้อมูลจากกรมสรรพสามิต กระทรวงการคลัง อ้างใน ข้อมูลผู้ผลิตและผู้นำเข้าบุหรี่ ในประเทศไทย ประจำปี 2550. มุลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่.

³ ผศ.ดร.ปิยะรัตน์ นิมพิทักษ์พงศ์. บริษัทบุหรี่ในประเทศไทย. 2553. เครือข่ายศึกษาและเฝ้าระวังอุตสาหกรรมยาสูบ.

● การเจรจาการค้าทวิภาคีระหว่างไทย-จีน ไทยลดอัตราภาษีนำเข้าบุหรี่ (22.5%) และ ยาสูบที่ผลิตในจีนจาก 60% เป็น 0% ในปี 2553 จะมีผลให้บุหรี่ยาสูบนำเข้ายิ่งราคาถูกลง⁴

3.2 กลยุทธ์การตลาดของอุตสาหกรรมยาสูบ

ศจย. ได้มอบหมายให้ ผศ.ดร.ปิยะรัตน์ นิรมิตพิทักษ์พงศ์ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี ทำงานร่วมกับมูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ และเครือข่ายนักรณรงค์เพื่อการควบคุมการบริโภคยาสูบ แห่งเอเชียอาคเนย์ (Southeast Asia Tobacco Control Alliance: SEATCA) จัดตั้งเครือข่ายศึกษาและ เฝ้าระวังอุตสาหกรรมยาสูบในประเทศไทย จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่าโรงงานยาสูบมีค่าใช้จ่าย การตลาด 20 ล้านบาทต่อปี และมีค่าใช้จ่ายเพื่อกิจกรรมทางสังคม 206 ล้านบาท ในปี พ.ศ.2551 ส่วนข้อมูลของบริษัทข้ามชาติ ข้อมูลไม่ชัดเจน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 3 ปริมาณและภาษีบุหรี่ชิกาแวดในประเทศและนำเข้า ปีงบประมาณ 2545-2552

ปี	ปริมาณ (ล้านซอง)		ภาษี (ล้านบาท)		ปริมาณสัดส่วน	
	บุหรี่ในประเทศ	บุหรี่ยาสูบนำเข้า	บุหรี่ในประเทศ	บุหรี่ยาสูบนำเข้า	บุหรี่ในประเทศ	บุหรี่ยาสูบนำเข้า
2545	1,464	262	25,310	6,034	84.8	16.2
2546	1,567	337	26,356	6,748	82.3	17.7
2547	1,708	428	26,481	8,560	80	20
2548	1,792	487	28,626	9,566	78.6	21.4
2549	1,479.8	401.02	26,084.27	9,534.69	78.7	21.3
2550	1,604.55	432.24	31,115.25	10,653.74	78.8	21.2
2551	1,519.1	404.07	31,801.03	10,000.17	79.0	21.0
2552	1,401.73	374.26	33,371.27	10,533.35	78.9	21.0

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศ กรมสรรพสามิต กระทรวงการคลัง

⁴ อิศรา ศานติศาสน์. แนวโน้มราคายาสูบภายใต้ข้อตกลงการค้าเสรี (FTA) ของประเทศไทย. ภาพนิ่งนำเสนอในการประชุมวิชาการ บุหรี่กับสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 5 วันที่ 5-6 มิถุนายน 2549

ตารางที่ 4 ตารางเปรียบเทียบข้อมูลบริษัทบุหรี่ยี่ห้อหรือรายบริษัทเฉพาะบริษัทที่มีส่วนแบ่งการตลาดสูงสุด 3 อันดับแรก

ข้อมูล	โรงงานยาสูบ	บริษัท ฟิลลิป มอริส (ไทยแลนด์)	บริษัท บริติช อเมริกัน โทแบคโค
การจ้างงาน	4,000	400	30
ส่วนแบ่งการตลาด	67.1%	26.8%	3.1%
บุหรี่ยี่ห้อ leading brands	กรองทิพย์ 90, วันเดอร์, สายฝน 90	แอล & เอ็ม , มาร์ลโบโร	พอล มอล, 555 สเตท เอ็กซเพรส, ลอนดอน
ยอดขายสุทธิ(ล้านบาท)	48,600	15,300	283
กำไรสุทธิ(ล้านบาท)	6,000	733	13.2
กิจกรรมเพื่อสังคม (ล้านบาท)	ปี พ.ศ.2551- 209 ปี พ.ศ.2550- 149	ปี พ.ศ.2550- 170	ไม่ทราบ
ค่าใช้จ่ายการตลาด (ล้านบาท)	19.91	ไม่ทราบ	ไม่ทราบ
จำนวนร้านค้าปลีก (แห่ง)	500,000	200,000 แห่ง	ไม่ทราบ

ผู้ผลิตบุหรี่ยี่ห้อภายในประเทศมีการทำการตลาดและประชาสัมพันธ์แ่งไปกับการทำกิจกรรมเพื่อสังคม ซึ่งเน้นกลุ่มด้อยโอกาส เยาวชน และผู้หญิง ใช้เงินประมาณปีละ 200-150 ล้านบาท⁵ สำหรับกิจกรรมดังกล่าว เช่น การจัดคอนเสิร์ตในต่างจังหวัด หรือ ออกบูทในงานคอนเสิร์ต หรือ งานดนตรี การจัดสร้างห้องสูบบุหรี่ ตามสถานที่สาธารณะ เช่น ห้างสรรพสินค้า สถานีขนส่งหมอชิต⁶ ในปี พ.ศ.2552 มีการออกผลิตภัณฑ์บุหรี่ยี่ห้อราคาถูกตัวใหม่ ซึ่งมีการทำกิจกรรมโปรโมทอย่างต่อเนื่อง

บริษัทบุหรี่ยี่ห้อข้ามชาติขนาดใหญ่ จะทำการตลาดในลักษณะการจัดกิจกรรมเพื่อสังคม ร่วมกับบริษัทคู่ค้าอื่นๆ โดยที่มีกลุ่มเป้าหมายคือครูและนักเรียนในพื้นที่ที่ปลูกยาสูบ ปี พ.ศ.2550 บริษัทหนึ่งใช้เงินในการทำกิจกรรม CSR ในประเทศไทยทั้งหมดประมาณ 170 ล้านบาท⁷ มีรายงานว่ามีการทำการตลาด ณ จุดขาย เช่น งานเปิดตัวบุหรี่ยี่ห้อใหม่ ฟรีดีตี้ รวมถึงการให้รางวัลร้านค้าปลีกเพื่อการจัดวางของ

⁵ รายงานประจำปี ปี 2550 และ 2551 โรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง. www.thaitobacco.or.th

⁶ เว็บไซต์ โรงงานยาสูบ www.thaitobacco.or.th

⁷ Euromonitor International report 2009 (Tobacco Thailand, Cigarette Thailand, etc.)

มีจุดขายประมาณ 200,000 จุดทั่วประเทศ นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มแทรกแซงนโยบายรัฐผ่านการเป็นสมาชิกองค์กรธุรกิจต่างๆ

ส่วนบริษัทบุหรี่ข้ามชาติขนาดเล็ก เนื่องจากมีส่วนแบ่งการตลาดต่ำจึงเน้น การตลาดที่เน้นหา กลุ่มนักสูบบุหรี่ใหม่ กลุ่มนักเรียน นักศึกษา โดยเฉพาะในสถานบันเทิงในกรุงเทพและเมืองใหญ่ โดยเฉพาะรอบๆ มหาวิทยาลัย มีการนำซองบุหรี่แตกบัตรคอนเสิร์ต (เน้นกลุ่มวัยรุ่น)

3.3 สถานการณ์การเพาะปลูกยาสูบในประเทศไทย

พื้นที่ปลูกยาสูบในฤดูกาลผลิตปี พ.ศ.2551/2552 ของประเทศไทยจากการรายงานของกรม สรรพสามิต⁸ พบว่า ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกยาสูบรวม 207,147 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่ปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย 67,977 ไร่ พันธุ์เบอร์เลย์ 78,248 ไร่ และพันธุ์เตอร์กิช 60,922 ไร่

จังหวัดที่มีการปลูกยาสูบตามรายงานของกรมสรรพสามิต มีจำนวน 30 จังหวัด คือ จังหวัด เชียงใหม่ เชียงราย แพร่ พะเยา ลำปาง ลำพูน น่าน แม่ฮ่องสอน หนองคาย นครพนม สุโขทัย เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ สกลนคร หนองบัวลำภู อ่างทอง อุดรธานี อุบลราชธานี นครราชสีมา และเลย จังหวัดที่มีพื้นที่เพาะปลูกยาสูบ มากที่สุดอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ร้อยเอ็ด และมีผู้เพาะปลูกยาสูบหรือชาวไร่ มากที่สุด จำนวน 16,834 ราย ส่วนจังหวัดที่มีปริมาณการผลิต (รับซื้อ) มากที่สุด คือ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมี ปริมาณการผลิต 19,860,839 กิโลกรัม

โรงงานยาเส้นจากข้อมูลสำรวจของสำนักงานเกษตรจังหวัด⁹ พบว่า มีถึง 800 กว่าแห่งดังนี้

- จังหวัดเชียงใหม่ มีโรงงานผลิตยาสูบพื้นบ้าน หรือชีโย จำนวน 10 แห่ง มีลักษณะเป็น อุตสาหกรรมในครัวเรือนที่ใช้แรงงานคนเป็นหลัก
- จังหวัดพะเยา มีโรงงานผลิตยาเส้น จำนวน 800 แห่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมใน ครัวเรือนที่ใช้แรงงานคนเป็นหลัก
- จังหวัดสุโขทัย มีโรงงานผลิตยาเส้น จำนวน 2 แห่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมใน ครัวเรือน ที่ใช้แรงงานคนเป็นหลัก

⁸ กรมสรรพสามิต. ข้อมูลการปลูกยาสูบ. วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2553.

⁹ รวบรวมและเรียงเรียงโดย ณัฐพล เทศขยัน และมณฑา เก่งการพานิช ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ ทั้งนี้เป็นการ รวบรวมเบื้องต้นจากแหล่งปฐมภูมิ แต่ยังไม่ครอบคลุมทั้งหมด

- จังหวัดนครพนม มีโรงงานผลิตยาเส้น จำนวน 1 แห่ง
- จังหวัดลพบุรี มีโรงงานผลิตยาเส้น จำนวน 9 แห่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน ที่ใช้แรงงานคนเป็นหลัก

โดยสรุป ข้อมูลการเฝ้าระวังพื้นที่ปลูกยาสูบยังมีข้อจำกัด จะต้องมีการพัฒนาต่อไป